

вок поверхность иконы была покрыта защитным слоем лака. Также была выполнена реконструкция обрамления – двух планок и штапика.

В результате проведенных работ произведение древнебелорусской живописи подготовлено к экспонированию и дальнейшим научным исследованиям.

А. Г. Міцкевіч (Беларусь, Мінск),
кандыдат біялагічных навук;
Ю. Ф. Маісееў (Беларусь, Мінск);
Л. Л. Сысоева (Беларусь, Мінск);
А. У. Шабуня-Клячкоўская (Беларусь, Мінск),
кандыдат фізічных навук, дацэнт
Angelica Mitskevich (Belarus, Minsk),
Ph. D. in Biology;
Yuri Moiseev (Belarus, Minsk);
Lyubov Sysoeva (Belarus, Minsk);
Helena Shabunya-Klyachkovskaya (Belarus, Minsk),
Ph. D. in Physics, associate Professor

СЁМЫ АБРАЗ З СЕРЫІ ЛАТЫГАЎСКАГА МАЙСТРА

THE SEVENTH ICON FROM THE SERIES PRODUCED BY THE MASTER FROM THE VILLAGE OF LATYGOVO

Анатацыя. У працы прадстаўлены вынікі аналітычнага даследавання абразы «Уваскрашэнне», якое выканана з мэтай атрымання дадзеных для карэктнага падбору методыкі рэстаўрацыі. Вынікі працы дазволілі таксама вызначыць абраз.

Ключавыя словы: абраз, рэнтгенаграфія, пігменты, стратыграфія, біоповреждение, атрыбуцыя.

Abstract. The paper presents the results of the analytical study of the icon «Resurrection», performed in order to obtain data for the correct selection of the restoration technique. The results of the work also made it possible to attribute icon.

Keywords: Icon, X-ray, pigments, stratigraphy, biodamage, attribution.

На дарэстаўрацыйныя даследаванні трапіў абраз «Уваскрашэнне» (97 x 66 см, дрэва, тэмпера), стан якога патрабаваў тэрміновага рэстаўрацыйнага ўмяшальніцтва. З зыходных дадзеных было вядома, што абраз у музей паступіў з Наўга-

родскага гісторыка-архітэктурнага музея-запаведніка як зварот з даваенных калекцый. Захавальнік калекцыі звярнула ўвагу на падабенства іканаграфіі да хрыстаматыйна вядомага абраза «Раство Хрыстова» латыгаўскага майстра (1746 г., 89 x 64 см, дрэва, алей). Былі праведзены паралельныя параўнальныя даследаванні абодвух абразоў (мал. 1; 2).

Мал. 1. Абраз «Уваскрашэнне»,
невядомы мастак

Мал. 2. Абраз «Раство Хрыстова», 1746 г.,
латыгаўскі майстар,
Віцебская вобл.

У першую чаргу пры абследаванні абраза «Уваскрашэнне» звярнула на сябе ўвагу тое, што найбольшыя страты жывапісу былі выкліканы нанесенай у свой час прафілактычнай заклеяй у месцах стыку паперы. Аднак моцнае «мяленне», сыпучы стан паверхні жывапісу даў падставу для меркавання, што гэтая з'ява магла быць узмоцнена жыццядзейнасцю цвілевых грыбоў. Прафілактычная заклея магла стаць як крыніцай вільгаці для прарастання спор, так і крыніцай легкадаступных пажыўных рэчываў для наступнага развіцця міцэлію. Пасеўныя пробы глебы на агарызаванае мікрабіялагічнае асяроддзе Чапека-Докса паказаў наяўнасць аднаго віду ксерафітнага мікраміцэта, што пацвердзіла факт біялагічнага пашкоджання абраза.

Дошкі асновы абраза таксама звярнулі на сябе ўвагу, прычым не толькі архаічным спосабам апрацоўкі драўніны, але і розніцай парод драўніны – з трох дошак дзве ліпавыя і адна вузейшая з елкі. Параўнанне з абразом латыгаўскага майстра паказала як аналагічны спосаб апрацоўкі драўніны, так і наяўнасць у аснове дзвюх ліпавых дошак і адной вузейшай яловой (мал. 3; 4).

Мал. 3. Аснова абраза
«Уваскрашэнне»

Мал. 4. Аснова абраза
«Раство Хрыстова»

На дошках асноваў абодвух абразоў у наяўнасці сляды абвуглівання драўніны. Абгарэўшыя зоны былі добра прыкметныя і на вонкавым баку абраза «Уваскрашэнне» (мал. 5) на абразе латыгаўскага майстра знешне такіх прыкмет не назіралася.

Мал. 5. Сляды абвуглівання на аснове абраза «Уваскрашэнне»

Фарбавыя пласты у некаторых месцах ляжалі яўна на пашкоджанай агнём паверхні драўніны, а ў іншых – на неабвугленай. Зоны неабгарэлай драўніны са стратамі жывапісу мелі

прыкметы механічнай счысткі ручным інструментам (накшталт скобеля ці рубанка).

Вывучэнне стратыграфічнай будовы жывапісу пацвердзіла, што для напісання абраза была выкарыстана аснова абраза, які быў моцна апалены ў пажары. Свежы грунт і жывапіс у некаторых месцах ляжыць на абвугленай драўніне (мал. ба), а ў некаторых – жывапіс ляжыць на закопчаным больш старым грунце (больш грубы памол пігментаў) (мал. бб). Вывучэнне стратыграфіі жывапісу другога абраза паказала наяўнасць перагрунтоўкі па закопчанай паверхні старога грунту (мал. бв). Гэта сведчыць, што абраз таксама напісаны на дошцы, пацярпеўшай ад агню. Знешні выгляд, структура і памер мікраўключэнняў на шліфах з абодвух твораў таксама падобныя.

Мал. 6. Шліфы проб жывапісу:
а), б) абраз «Уваскрашэнне»;
в) абраз «Раство Хрыстова»

Параўнанне фрагментаў рэнтгенаграм даследуемага твора паказала моцнае падабенства тэхнікі пісьма з фрагментамі рэнтгенаграм абраза «Раство Хрыстова» 1746 г. з царквы сяла Латыгава Віцебскай вобласці (мал. 7–8).

Папярэднія даследаванні матэрыялаў жывапісу выявілі алей у якасці вяжучага абодвух твораў. Аналіз проб паказаў наяўнасць у жывапісе абодвух твораў у якасці белай фарбы свінцовых бялілаў (што не выклікае здзіўлення), а ў якасці чорнага пігмента – паленай косці. Таксама ў складзе фарбаў абодвух абразоў былі выяўлены чырвоная вохра (гематыт) з прымесным анатазам і глаўканіт.

а) б)
Мал. 7. Рэнтгенаграмы фрагментаў жаночых твараў:
а) абраз «Уваскрашэнне»;
б) абраз «Раство Хрыстова»

а) б)
Мал. 8. Рэнтгенаграмы фрагментаў мужчынскіх твараў:
а) абраз «Уваскрашэнне»;
б) абраз «Раство Хрыстова»

Усе пералічаныя факты даюць магчымасць вызначыць і аўтара, і месца бытавання абраза, які трапіў на дарэстаўрацыйныя даследаванні як твор невядомага майстра і невядомага паходжання. Гэта сёмы з абразоў царквы з вёскі Латыгава Віцебскай вобласці, напісаны чалавекам, вядомым як латыгаўскі майстар.